

Psihoanaliza i religija

Otkad je psihoanaliza kao empirijska naučna disciplina prestala da se interesuje samo za otkrivanje zakona nesvesnog života i lečenje neurotičnih pacijenata, a to se dogodilo još za vreme Frojdrovog života, kada je počela da objašnjava zakone društvenog razvitka i da je od jedne praktične medicinske discipline prerasta u jedan sistem sa više ili manje određenim gledanjem na svet – prisran dodir psihoanalize sa religijom postao je neophodan. I od toga vremena, znači još od 1906. godine, kada je Frojd napisao poznatu raspravu Prinudne radnje i praksa religije, taj odnos je postao trajan. Kao što marksizam nije mogao da izbegne suočavanje i sukob sa religijom, logično sledeći načela svoje doktrine, tako je i drugom velikom revolucionarnom pravcu u našem veku: psihoanalizi, bilo suđeno da se na britkoj oštrici sukobi sa svojom velikom rivalkom, religijom. U krajnjoj liniji, susret i sukob psihoanalize sa religijom i nije ništa drugo nego još jedan u nizu sukoba večitih rivala života: razuma i osećanja, intelekta i vere, racionalnog i iracionalnog. Ono što je pri tom paradoksalno u psihoanalizi jeste činjenica što je ona, otkrivajući iracionalno na nov način, pokušala, da to iracionalno do kraja objasni racionalnim operacijama. Ako je ona u ovome pokušaju umnogome i uspela, posebno kada je reč o objašnjavanju mnogih lavirinata nesvesnog života, kojima je pokazala, u vidu formulisanih zakonitosti tog života, i izvor i utoku – ostaje otvoreno pitanje da li je uspela da na sličan zadovoljavajući način razreši i poreklo, tok i sadašnje stanje religioznog osećanja u čoveku. Ovo će i biti predmet naše rasprave o odnosu psihoanalize i religije, onako kako je taj odnos tekao, najpre od vremena pre Frojda, potom za vreme Frojdrovog života i konačno posle Frojdove smrti do danas.

U prvoj polovini XIX veka religiozno-metafizičko učenje o bolestima bilo je još moguće, pored ostalih shvatanja o duševnim bolestima. Veliki nemački lekar Hajnrot (Heinroth), koji je zadužio nemačku psihijatriju nekim drugim svojim postavkama učio je, u skladu sa verovanjima prethodnih vekova, da su duševne bolesti odraz personifikacije principa zla, đavola, uvodeći tako religioznu sferu u objašnjavanje psihijatrijske stvarnosti. Ubrzo, međutim, postavljanjem psihijatrije na prirodno-naučnu osnovu, kada su se i duševne bolesti počele da objašnjavaju, kao i druge bolesti, promenama u bolesnikovom telu, Hajnrotovo objašnjenje postalo je bespredmetno i kao takvo ostalo je sve do danas. Pošto je religija na taj način izašla iz oblasti medicine i tako ostala sve do pojave Frojda, te dve oblasti ostale su strogo odeljene, pa se svaki mogući susret između religije i psihijatrije, bilo u religioznim shvatanjima psihijatarata ili u religioznim predstavama u sumanutom sistemu duševnih bolesnika, pomalo i na prinudan način izbegavao. Da je u takvom jednom odnosu, ma koliko spolja izgledao korektan bilo nečeg neprirodnog i prisilnog, tek je vremenom pokazao sve strastveniji lični Frojdov stav prema religiji, kao i čitav kasniji razvoj psihoanalize i psihoterapije, u kome je odnos lekara i pacijenta postao mnogo intimniji i dublji nego ikad ranije, možda izuzimajući najstarija vremena razvoja medicine, kada je celina ličnosti bolesnika još bila u prvom planu njegovog terapeuta.

Ulazeći u drugu, odlučujuću fazu odnosa religije i psihijatrije, tačnije psihoanalize, koja je u međuvremenu prodrila u gotovo sve pore savremene psihijatrije, dolazimo u stvari na odnos Sigmunda Frojda prema religiji. Upravo je taj njegov lični odnos prema religiji prožeo čitavo psihoanalitičko učenje tokom niza decenija i odredio sudbinu čak i njegovih disidenata. Ma koliko to bilo zanimljivo, ne možemo da podvrgnemo analizi samo „bezbožnog Jevrejina“, kako je Frojd sebe nazivao, već ćemo samo pokušati da nepristrasno iznesemo, otprilike, tri faze kroz koje je Frojd u toku svoga života prolazio u svome, izgleda, neizbežnom susretu sa religijom. Opisivanje ovih faza

moglo bi početi jednim Frojdivim citatom iz dosta ranog perioda njegovog stvaranja, koji je sam Frojd vrlo različito komentarisao, svakako ni u kom smislu religiozan, ali koji u najmanju ruku otkriva njegovo rano zanimanje za religiozne probleme. „Onaj koji je otpočeo da sluti veličanstvenu povezanost univerzuma i njegove zakonitosti, taj lako izgubi svoje lično, malo Ja. Utonuo u divljenje, zaista postao skroman, ovakav čovek lako zaboravlja da je i sam deo tih delotvornih snaga i da sme da pokuša, prema meri svoje lične snage, da i sam promeni delić ovog nužnog toka sveta, sveta u kome sitne stvari nisu manje čudesne i značajne od velikih“.

Treba odmah reći da bez obzira na sve faze kroz koje je Frojd prolazio – jer njegova dinamična, živa priroda nije trpela statičnost, niti se ikada zadovoljavala postignutim uspesima – njegov je odnos prema religiji bio nepromenljivo odbijajući. Da li takav njegov stav – zaista ne neutralan kao kod mnogih drugih psihijatara koji sumnjaju ili su ravnodušni u odnosu na religiju, već izrazito negativan – smemo da objašnjavamo njegovim sopstvenim Edipovim kompleksom? U tom slučaju moglo je doći i do odbijanja, inače, religioznog oca i čitave religiozne, jevrejske tradicije porodice, mada ne i jevrejstva u celini. Ili pak taj stav možemo da objasnimo njegovom jakom privrženošću mehanicističko-pozitivističkoj nauci njegovog doba, koja je u svome mladalačkom uzletu pokušavala da sve pojave objasni sa svojih, čak i grubih materijalističkih pozicija? Konačno, hoćemo li takav stav objasniti postojećom hipokrizijom religioznog morala Frojdivog vremena kakva je vladala u seksualnom moralu – moramo da ostavimo otvorenim. Možda će nas ovaj materijal, kao i dalje praćenje Frojdivog stava prema religiji, približiti nekom mogućem odgovoru.

Nije bez značaja ni to što se Frojd fenomenu religije približio s određene strane svojih kliničkih iskustava sa prinudnim neurotičarima. Prinudni ritual mnogih neurotičara, čiji je prvobitni smisao bila odbrana i mere zaštite od nagonskih težnji, inspirisao je Frojda da ga poredi sa sličnim ritualima prilikom religioznih ceremonija. Kao što prinudni neurotičar, ne znajući svoje skrivene nesvesne težnje, smatra da će se svojim prinudnim radnjama ili mislima zaštititi od nepoznatih unutrašnjih ili spoljašnjih sila, tako i vernik, koji izvršava slične radnje u skladu sa dogmama svoje crkve, misli da će ovim radnjama steći milost nevidljivih sila, čak na njih i uticati. Kao što se vidi, ovde je Frojd religiozne radnje sveo na magijske, odnosno religiju na magiju. Uprkos svom prividnom pojednostavljenju, mora se priznati da bez obzira šta mislili o prvobitnom odnosu magije i religije, vrlo je teško i danas (pogotovu je to bilo u prošlosti) strogo odeliti i očistiti religiju od magije.

Još je u ovoj prvoj fazi Frojd je uočio, ne bez čuđenja i divljenja, kako religija uspeva da obuzda seksualna stremljenja i da sublimacijom uvede vernika u jedan čvrst, socijalni odnos prema društvu. Daljom konstatacijom da neuroze onoliko rastu koliko uticaj religije opada, doveo je Frojda do formulacije: „Onaj koji je religiozan ušteđuje sebi razvoj individualne neuroze, prema tome religija nije ništa drugo nego kolektivna prinudna neuroza“. Pitajući se, dalje, kako se ljudi mogu da odriču zadovoljstva na zemlji predajući se obećanjima nagrade s one strane, da umanjuju vrednost života iskrivljujući sliku sveta na gotovo sumanut način, Frojd je došao do zaključka da se razvoj religije može da objasni kao regresivno obnavljanje infantilne potrebe za zaštitom.

Psihološki govoreći, sam bog nije niko drugi nego idealizovani otac. Sve ono što se detetu činilo da otac može: objašnjenje postanka sveta, zaštita od neprijatnosti i bola, obezbeđena sreća u promenljivim životnim uslovima, davanje određenih uputstava kako da se misli i radi, konačno, kako da se zaštiti od pojačane svesti o krivici – sve to sada, kada je odrastao ispunjava sam bog. Zaštitu koju religija nudi svojim vernicima protiv neurotičnih oboljenja Frojd objašnjava tako što ih ona oslobađa roditeljskog kompleksa za koji je vezano osećanje krivice, kako individue tako i celog čovečanstva, rešavajući taj kompleks umesto njih, dok onaj ko ne veruje mora taj zadatak sam da reši.

Ponosni Frojd, pun poverenja u sebe, na početku svojih velikih uspeha sa prezrenjem je odbio takav nezreo, nerealan i neherojski životni stav. Slično poznatoj krilatici: religija je opijum za narod, Frojd je proglasio, sasvim u duhu Darwinovog učenja, koje ga je u to vreme snažno privlačilo: „religija je kolektivna iluzija“. Takvo stanje čovečanstva mora da bude savladano. Sledeći lajtmotiv vremena: razvoj, Frojd je bio ubeđen da se uporedo s opštim razvojem čovečanstva, razvija i čovekova predstava o religiji, i to od animističkog stupnja, preko religioznog, do naučnog. „Ne postoji nikakva viša instanca osim razuma“ – izjavio je Frojd u tom periodu. „Ne postoji nikakva bolja nada za budućnost od diktature razuma u ljudskom duševnom životu“ (podvukao V. J.).

Jednom započeta, naučna polemika sa religijom nije se mogla, prirodno, zaustaviti na takvim stavovima. Do kraja svoga života Frojd nije prestao da produbljuje svoje argumente protiv religije, koji su bili utoliko žešći, mada uvek logični i velikom snagom Frojdovog intelekta maksimalno obrazloženi, ukoliko su napadi na čitavo njegovo učenje, pa i njegov stav prema religiji, postajali brojniji i neobjektivniji.

U drugom periodu, od 1912. do 1930. godine, pojavila su se dva nova presudna Frojdova dela, koja su značila nov odlučujući udar religiji: Totem i tabu i Budućnost jedne iluzije. U prvom od ova dva dela, u skladu sa porastom interesovanja za mitološka istraživanja, još jednom postavljajući paralele između neurotičnih bolesnika i totemističkih predstava, odnosno tabu-propisa primitivnih plemena, Frojd je izvukao poreklo religije iz prvobitnog totemizma prastarih, primitivnih društava. Kada su u prahordi sinovi zbog seksualne ljubomore ubili oca koji je despotski prisvajao pravo na ženke u plemenu, pogođeni osećanjem krivice zbog učinjenog zločina i u strahu da će se i sami međusobno istrebiti, sinovi su uspostavili, s jedne strane, tabu-incesta, tj. zabranu polnog opštenja sa ženama iz istog plemena, a, s druge strane, ubijenog su oca podigli na stepen božanstva odajući mu kao totemu plemena sve počasti i poštovanje. Prahorda je bila zamenjena bratskim klanom, on matrijarhatom, a matrijarhat kasnije despotskim patrijarhatom.

Ono što je Frojdu posebno smetalo u oblasti religije i sa čime je želeo da se obračuna u svome drugom delu Budućnost jedne iluzije – jeste činjenica „da je u religiji sve onako kako zamišljamo, kako se želi“. Religija poseduje moć nad ljudima samo zbog toga što su ljudi još na stepenu malog deteta koje nema drugih potreba nego da mu se zadovolje sve želje, prvenstveno želja za zaštitom, želja da se odbrani od straha i svoje totalne nemoći. Biološki, religioznost se, po Frojdu, svodi na dugotrajnu bespomoćnost i potrebitost malog deteta, koje se, kada kasnije sagleda svoju stvarnu napuštenost i slabost u odnosu na moćne sile života, oseća kao u detinjstvu i bezuspešnost svog položaja sada pokušava da negira regresivnim obnavljanjem onih moći koje su ga štitile u detinjstvu. Tajna religiozne moći je u izvanrednoj snazi takvih želja. Sve religije sveta znale su dobro i do kraja da iskoriste tu urođenu čovekovu slabost i da nametnu sebe ljudima formulacijom: bog je jedini jak i dobar, čovek je slab i poročan.

Ne poričući da je religija učinila ljudskoj kulturi velike usluge time što je vekovima obuzdala asocijalne čovekove nagone, Frojd smatra da je čovek konačno počeo da uviđa nepotpunost takve zaštite i da preko naučnih saznanja strese sa sebe jaram religije. Iako je svestan toga da nauka još na mnoga bitna pitanja života nije odgovorila, naučni rad smatra kao jedini put koji nas može dovesti do upoznavanja prave realnosti van nas. Čovek mora da uvidi da svi veliki moralni zakoni koji vladaju čovečanstvom, od momenta kada je prestala divlja borba za opstanak, ne dolaze ni od kakve natprirodne sile, već su ih ljudi sami stvorili, u sopstvenom interesu, u interesu održavanja ljudske zajednice.

---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE PREUZETI NA SAJTU

WWW.MATURSKI.NET ----

[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](#)

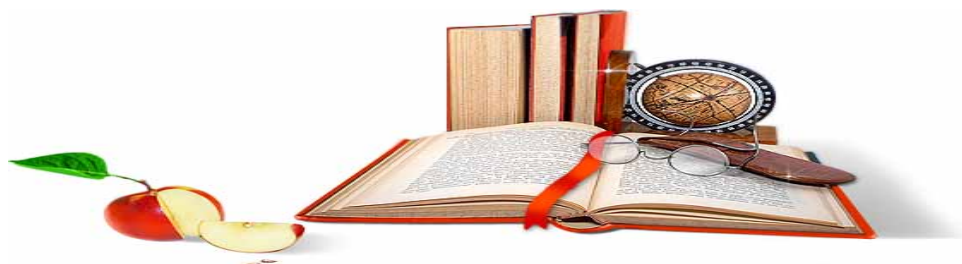
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA

RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MAGISTARSKI.COM

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com